

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

· III ·
ÉVFOLYAM

· II ·
SZÁM

1922
FEBRUÁR

grafikai iparágak fejlesztését szolgáló

MAGYAR GRAFIKA

Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETÜ ÉS LÉNYIA

Első Magyar Betüöntöde rt. Budapest VI, Dessoewffy-utca 32. Dívatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tatra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

»OFÉ« *Olvasztó és Fémértékesítő* VI, Vasvári Pál-utca 8. Telefonhívó 94-68. Linotyp-, stereotypóloom, angolón, antimón. Ólomalakért cserébe ólmot ad. Ócska anyagot vesz.

F E S T É K

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek lerakata: *Freund-Barát*-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Hans Wunder G. m. b. H. kő- és könyvnyomdai festékgár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselet és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomda-festékgár magyarországi fióktelepe Budapest IV, Ferenciek-tere 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa a világ legregibb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

G É P J A V Í T Á S

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyben Budapest V, Váci-út 28. sz. Telefon 180-98.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefon József 72-39. Gépjavításokat, gépátalakításokat, szerelést és transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és szerelvények gyára Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

G É P G Y Á R A K

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig. Magyarország és az utóállamok részére képviselet *Freund-Barát* grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek, vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

H E N G E R A N Y A G

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Freund-Barát-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legregibb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggyár és hengeröntöde. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Tel. 37-58, 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

K L I S É K

Sokszorosító Ipar rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

L I T O G R Á F I A

Átnyomópapírok és nedves transzparens-papír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzletben Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

N Y O M Ó G É P

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefonszám József 72-39. A *Böhm & Herber* würzburgi gyorsajtógyár vezérképviseelője. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tatra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

P A P I R N E M Ű G Y Á R

Grósz és Vidor papirnagykereskedés Budapest VII, Kertész-utca 20. Telefon József 126-54.

Haynald papírkereskedelmi rt. a H. H. Ullstein leipzigie cég magyarországi képviseelője, Budapest V, Bálvány-utca 15. Telefon 45-33.

Hartmann Vilmos papírkereskedelmi rt. a Leykam-Josefsthali rt., a Pitteni papirgyár rt., a Heinrichsthal papirgyári rt., a Roeder Gusztáv és fia és a Rózsahégyi cellulose- és papirgyár rt. képviselője Budapest VI, Eötvös-utca 9.

Grosz és Bányász papírárugyár Budapest VI, Aradi-utca 22.

Vértesi Aladár levélboríték- és papir-neműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

S Z A K Ü Z L E T

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, füződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete Budapest VI, Aréna-út 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára, Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V, Tatra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviseletek. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

»*Universal grafikai szaküzlet rt.* Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok kivételével havonként. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8. Telefon 92-70, 23-45

Előfizetési díj egy évre 360 K. Egyes szám ára 40 K. Hirdetések egyszeri közlésének díja cicerősoronként 20 korona, éves hirdetésekénél 15 korona

F e l e l e t a f e l e l e t e k r e

Apunk múlt évi december havi számában bejelentettük, hogy az általunk kitartóan propagált szakmafejlesztő egyesület megalakítását legközelebbi feladatunkul tűztük ki s az ennek érdekében szükséges kezdeményező lépéseket megtettük. E kezdeményező ténykedés bevezetéseként körkérdésekkel fordultunk szakmánk kiválóbb szakférjiaihoz és az erre beérkezett félszáznál több választ karácsonyi számunk külön szövegmellékletén le is közzeltük. Körkérdéseink nemcsak a szakoktatás megoldásának mikéntjére vonatkoztak, hanem választ kértek szakmánk mai lezüllöttségének jelenségei és okaira nézve is.

A beérkezett vélemények gondos áttanulmányozása után megállapítható, hogy a megkérdezett szakemberek túlnyomó része szakmánk nivójának sülyedéséről, lezülléséről van meggyőződve s csak néhány vélemény veszi ezt tagadásba, utalván a külföldön uralkodó hasonló állapotokra.

Azok, akik tagadják szakmánk lezüllöttségét, nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy iparunk fejlődése csak megállt, fejlődésében a háborus állapotok megakasztották s hogy ugyanez áll a külföldi nyomdaiparra is. Ezzel szemben a beérkezett vélemények túlnyomó részének írói a nivósülyedés és a lezüllöttség mellett rengeteg jelenséget sorakoztatnak fel, így — hogy csak a lényegesebbeket soroljuk fel — a nyomtatványok nagy részének kritikán aluli kiállítását, stílusatlanságát, a megrendelő közönség igényeinek jelentékeny mérvű alábbszállását, az általánosan burjánzó szennyversenyt, az iparüzőknek lelkületét elülő depressziót és az ebből folyó ambícióhiányt, az ízlés és művészi képzettség nagyfokú hiányát. Ezeket a jelenségeket nem lehet és nem szabad letagadnunk, mert önmagunkat ámitánók, ha szemet húnynánk olyan

jelenségek előtt, amelyeknek kiküszöbölése révén érhetjük csak el szakmánk felvirágoztatásának előfeltételeit. Egyeseknek az a megállapítása, hogy iparunk fejlődésében csak stagnáció állott be, nem állhatja meg a helyét már csak azért sem, mert külföldön — az úgynevezett utódállamokat kivéve, ahol a helyzet ugyanolyan, akárcsak nálunk — stagnációt csakugyan megállapíthatunk, de sülyedést, lezüllést — nem. A német, svájci, dán, holland és angol nyomtatványok vajmi csekély jeleit mutatják a visszafejlődésnek, az amerikai sajtótermékek pedig olyan pazar kivitelben kerülnek ki a sajtó alól, akár békeidőben, amivel szemben a magyar és a szomszédos államokban készült nyomtatványok a nyomdai felszerelések borzalmas lerongyoltságáról, a felhasznált anyagok silányságáról, a közreműködő munkaerők szakképzettségének fogyatékoságáról, ambíciójának lanyhaságáról tanuskodnak. A mai nyomdatermékek kivitelének silánysága azonban csak külső jele a magyar nyomdaipari szakma nivósülyedésének. A szakma lezüllését más, inkább belső jelenségekből állapíthatjuk meg. Míg a külföldi nyomdaipar — és itt nem vesszük ki az utódállamokat sem — az általános gazdasági válságból származó hátrányokat csak kisebb mérvben érzi, addig a mi nyomdaiparunk szörnyű módon sínyli meg a nálunk tomboló gazdasági válságot. A leadott vélemények között a munkaadók általában úgy találják, hogy a lezüllés egyik legfőbb oka a munkahiány, amely a szennykonkurrencia soha nem tapasztalt mérvű fellobbanását vonta maga után. A munkahiány rossz gazdasági helyzetünk folyománya s oka annak, hogy nyomdaink a mai üzletmenet mellett nem mernek, nem akarnak vagy nem képesek nagyobb befektetéseket eszközölni az üzemfelszerelések felfrissítésére.

Az eddig felsorolt adatok anyagi termé-
szetűek, ezek mellett igen nagy jelentőséget kell
tulajdonítanunk azoknak az okoknak, amelyek
kútforrása ugyancsak az általános gazdasági vál-
ság s amelyek a munkaerők képességeinek lefoko-
zódásában nyilvánulnak meg. A megélhetés
nehézségei teljesen kiölték a munkásságból az
ambíciót, a törekvést magasabb képességek el-
sajátítására. Mert ez ma valóban csak idealiz-
mus, amivel nem lehet jóllakni. Ismerünk mester-
szedőket, gépmestereket, akik valaha időt és pénzt
áldoztak, csak hogy tudásukat növeljék, ma ugyan-
ezek a legridegebb materialista álláspontra helyez-
kednek, mert egyrészt az önképzés sokkal költsé-
gesebb ma, mint volt valaha, másrészt mert
törekvéseik nem találnak megértésre a munka-
adóknál. A nagyobb tudást ma nem honorálják
a minimumnál 25–50–100 %-kal magasabb
bérekkel, hanem talán csak 25–50–100 K-val
jobb dotációval, ami nem jelent jobb megélhetési
lehetőséget, de még arra sem elég, hogy az ön-
képzés költségeit lehessen ebből a többfizetésből
fedezni. Egyesek ugyan azt állítják, hogy akik
valaha (1914-ben) szaktekintélyek, elsőrangú vagy
jó mesterszedők, gépmesterek voltak, azok még
ma is ilyeneknek számítanak. Igen ám, de a jó
pap holtig tanul és a háborus viszonyok ezeknek
az elsőrangú szaktekintélyeknek sem engedték
meg, hogy tovább tanuljanak s így ők is — meg-
álltak a haladás útján, sőt — s ez le nem tagad-
ható — egynéhányan valósággal megrokkantak az
élet nehéz gondoljai alatt, elfásultak és ennek kö-
vetkeztében képességeik tekintetében vissza is fej-
lődtek.

A nehéz megélhetési lehetőségeknek tehát nagy
szerepük van szakmánk színvonalának süllyedésénél.
Az a körülmény, hogy 1914 óta nincs szak-
tanfolyam, hat évig nem volt szaklapunk, nem
rendeztünk szakkiállításokat, szóval mert a szak-
oktatás hosszú ideig úgyszólván teljesen szünetelt,
szintén nagyban járult hozzá szakmánk színvonalának
süllyedéséhez.

Még nagyobb baj szakmánkra az, hogy az
utánpótlásról nem volt módunk gondoskodni.
Az utánpótlás alatt nem a tanoncnevelést értjük,
hanem a jobb szakerőknek továbbképzés útján
való csiszolását. Ez — mint említettük — szünetelt,
de emellett elvesztettük azokat a fiatal szakerőket is,
akiket a Szakkör 1912–14. évi tanfolyamán az
önképzés útjára tereltünk s akiből bizonyára jó

mesterszedők és jó gépmesterek váltak volna, ha
1914–15-ben a rajzönt nem kellett volna
Mannlicherrel felcserélniök és a háborus éveket a
fronton vagy hadifogságban végigszenvedniök.

Arról, hogy a háborus évek alatt tanult mun-
kások szakképzettsége nagyon sok kívánnivalót
hagy hátra, felesleges bővebben írni, ez köz-
tudomású.

Fentebb tehát összegeztük mindazokat az oko-
kat, amelyek a magyar nyomdaipar nivósüllyedé-
sét és lezüllesztését előidézték, alábbiakban felsoroljuk
azokat az eszközöket, amelyeknek alkalmazásával
szakmánkat régi színvonalára felemelni és felvirágoz-
tatni lehetne.

Iparunk ismert bajainak legradikálisabb gyógy-
szere: közállapotaink megjavulása. Ez maga után
vonná az ipari, a kereskedelmi, a gazdasági, tár-
sadalmi és kulturális élet fellendülését és ennek
velejárója a nyomdaipar fellendülése is. Ilyen
körülmények között a megélhetési viszonyok is
javulnának, ami nagyban hozzájárulhatna ahhoz,
hogy a munkás kulturális életszükségeire na-
gyobb gondot fordíthatna. Közállapotaink meg-
javítása azonban kívül esik a mi hatáskörünkön
és a mi feladatunkon s így ennek módjait nem is
taglalhatjuk ehelyütt, azt azonban megjegyezzük,
hogy a leadott véleményekben egynéhány munka-
adó nyilatkozik amellett, hogy a munkaerők jobb
díjazása a munkás teljesítményét minőségileg és
mennyiségileg emelné.

A szaktudás növelése és így ezzel a szakma
színvonalának emelése érdekében a legtöbb vélemény
a szakmaszeretet felébresztését, a szép nyomtat-
ványoknak a rendelők által való megkedveltetését
és az intenzív elméleti és gyakorlati szakoktatást
tartja szükségesnek.

Hogy ezek milyen úton volnának elérendők,
arra nézve nagyon kevesen nyilatkoznak. Mert
az, hogy ezeket a célokat szakiskola, szaktan-
folyamok, kiállítások és szakirodalom útján kell
elérni: nem felelet arra, milyen módon oldassék
meg nálunk a szakoktatás kérdése?

Körülbelül tizen-tizenketten szakmafejlesztő
egyesület, ketten pedig a szakmaközi bizottság
mellett foglalnak nyíltan állást, sokan pedig csak
a főnökség és munkásság együttműködésétől vár-
ják a kérdésnek megoldását.

Ez alapon aligha lehet eldönteni a kérdést,
hogy milyen szervre vagy szervezetre háríttassék
a probléma megoldásának feladata, de tekintve, hogy

a gyakorlatban már megkíséreltük volt a szakma-közi bizottság eszméjének megvalósítását és ez akkor nem vezetett eredményre: a magunk részéről csak a szakmafejlesztő egyesület megalakítása mellett foglalhatunk állást.

Annál inkább kellett erre az álláspontra helyezkednünk, mert a múlt évi november hó végén egybehívott szűkebb körű értekezleten kitűnt, hogy a szakma majd minden ágazatának képviselői maguk is belátták, miszerint a szakoktatás nagy feladatát a mai viszonyok között *csakis egy tökéletesen semleges jellegű egyesület oldhatja meg.* Nem habozunk kijelenteni, hogy eme állásfoglalásunkban csak megerősített a munkaadók képviselőinek ama komoly ígérete, hogy egy ilyen semleges jellegű egyesület megalapításában nagyobb

anyagi hozzájárulással vennének részt, amit egyébként nem lehetne remélni.

A szakoktató munka minél nagyobb mérvű megindítása pedig igen nagy anyagi erőt igényel, sikeres folytatása pedig állandóan dúsan bugyogó erőforrások feltárásától függ.

Minthogy egy ilyen semleges egyesület ké-szen levő alapszabálytervezetében bennfoglaltatnak mindazok a célok és eszközök, melyeket az anké-ten résztvevők ajánlottak s bennfoglaltatnak mind-azok a követelmények is, amelyek garantálják, hogy az egyesület működése *kizárólag a szakma-fejlesztés és szakoktatás terén fog mozoghatni:* részünkre nem maradt más hátra, mint *akcióba lépni s lelkesedéssel, hittel, meggyőződéssel tes-tet adni a szép eszmének.*

W. V.

Theodore Low De Vinne

merika nyomdászköreiből sokat be-szélnek most arról, hogy minő emlé-ket állítsanak 1914 február 16-án elhalt legnagyobb szakírójuknak, *Theodore Low De Vinne*-nek. A megbeszélések eredménye valószínű-leg az lesz, hogy New York városa még egy De Vinne-emlékművel gazdagodik; egy bronz-mellszobra ugyanis van már a newyorki Columbia-egyetem könyvtárában.

De Vinne élete és működése érdemes arra, hogy főbb vonásaiban a magyar könyvnyomtató-világ is megismerje. 1828 december 25-én szü-letett Connecticut állam Stamford városában. Tizenötéves korában állott be szedőinasnak. Fel-szabadulása után New Yorkban szedősködött; 1850-ben ugyanitt a Francis Hart Co. nyomdá-jában korrektor, majd faktor, 1859-ben cégtárs, 1877-ben pedig a nyomda egyedüli tulajdonosa lett. A legelterjedtebb amerikai magazinek egyi-két-másikat ő nyomtatta, így a »Saint Nicolas«-t meg a »Century Magazine«-t is.

Első szakcikkét 1864-ben írta meg De Vinne a newyorki »The Printer«-ben, az utolsót pedig 1911-ben az »American Printer«-ben. E két dátum közé sok-sok írása esik, mindmegannyi egy-egy gyöngyszeme az amerikai nyomdászati szakirodalomnak. A könyvnyomtatás feltalálásá-ról írott könyvét mindenütt olvassák a 300 millió angol nyelvterületen; az 1900-ban megjelent

»Könyvnyomtatás kézikönyve« alaposág dolgá-ban még a híres német szaktechnikai könyveket is túlszárnyalja. A *Plantin Kristófról* és az antwerpeni Plantin-Moretus-féle tipográfiai mú-zeumról írt műve páratlan hozzáértéssel írt mono-gráfia, nemkülönböztetve az angol könyv-nyomtatás történetéről végzett sok-sok kutatása, amelynek keretében az eredetihez híven reprodu-káltatta az első angol nyomdászati szakírónak, *Moxon*-nak 1683-ban megjelent »Mechanical Exercices« című szakkönyvét is.

Legnevezetesebb munkája azonban az, amelyet a XV. század olasz könyvnyomtatóiról írt. Ez emelte őt *Ruskin* és *Morris* mellé s ez tette őt a könyvnyomtatói művészet amerikai reformáto-rává. Az ő tanítása és buzdítása nyomán egész tábora nőtt a könyvművészeknek, s az ő szellemé-ben fejlődtek naggyá az unióbéli nyomdász-folyóiratok is, köztük az »Inland Printer« meg az »American Printer«.

De Vinne az olasz prototipografusok művei-nek szépségétől elragadtatva, egyik legmeggyőzőbb szavú szószólója volt ama könyvművészeti törek-véseknek, amelyek genezise az angol *Ruskin*, az amerikai *Emerson* és a francia *Marx* tanításaira vezethető vissza s amelyeknek Angolországban a Kelmscott-Presst megalapított *William Morris* és *Burne-Jones* voltak a fő-főképviselői.

Nagy és szép munka volt ez akkoriban. Tisz-títóan és nemesbítően hatott minden népek tipo-

grafiájára. Mert a tizenöt-husz év előtt »modern könyvművészet« gyűjtőnéven ismert tanítások végigharsantak az egész művelt világon. Németországban *Kautzsch* és *Jessen* voltak az első apostolok, nálunk *Czakó Elemér* hirdette először az ígét. Soha sem hallott jelszavak, művészeti terminusok ülték meg a szakirodalmat; a betűöntők versengve csinálták a dekoratívnál dekoratívabb betűtípusokat és »műtűrkéket« (ezt a szót is *Czakó Elemér* hozta forgalomba), valami hallatlan fejlődésnek rugaszkodott neki a mi kisded tipográfiánk is, midőn egyszerre — 1914 nyarán, néhány hónappal De Vinne halála után — derékban törött minden . . .

A világháboru kulturális és művészeti letargiájából éledező mostani tipográfiában is beláthatatlanul nagy még a *Morris* és *De Vinné* hatása; az ő igazságai tudatosan vagy öntudatlanul is, de ott élnek java grafikusaink s mesterszedőink agyában, dolgozzanak bár akár régi stílusú, akár modernebb, avagy hipermodern futurisztiko-expresszionista munkán.

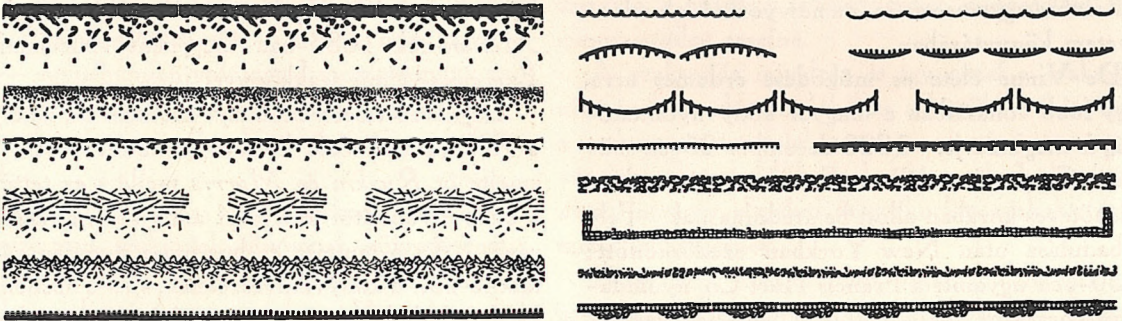
Hogy az unióbeli nyomdászat színvonalának emelésén hathatósabban dolgozhasson, De Vinne a társadalmi munkát is belekapcsolta működési

programjába. Megalapítója volt a könyvkötészeti remekeket gyűjtő *Grolier-klub*nak és az *Aldine-társaságnak* is. Mint a nyomdafőnökök szindikátusának legnagyobb tekintélyű és legmozgékonyabb tagja, hatvan esztendő előtt erős propagandát indított egy olyan főnökegyesület megalapítása érdekében, amely az anyagi szolidaritás céljain kívül a szakirodalom, szakoktatás és a szakbeli találmányok pártolásával is foglalkoznék. Így alakult meg 1868-ban a »New York Typothetae«, majd később 1887-ben a »United Typothetae«, amelynek De Vinne volt jóideig az elnöke s amelynek tevékenységére De Vinne-nek mindhaláláig termékenyítő hatása volt.

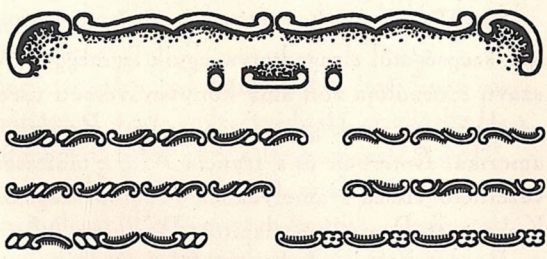
Évtizedeken át volt tehát De Vinne az amerikai nyomdafőnökök egyesületének is a szellemi vezére. Ebbeli működése szociális vonatkozásaiban hasonlított a mi jóemlékű *Hirsch Lipótunké*hez. Munkássorban lévő szaktársát közelebb állónak érezte magához, mint az idegen szakmákból a nyomdák élére kerültek. Megértéssel és engedékenységgel igyekezett a főnökök és munkásaik között felmerülő érdekelletéket elsimítani s ez a legtöbb esetben sikerült is neki.

Nyolcvanhat esztendőt ért meg *Theo. De Vinne*.

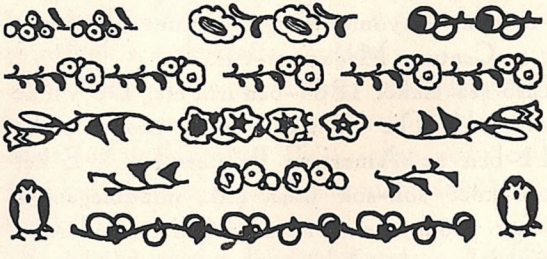
SORKÖRZETEK A BRÜDER BUTTER DRESDENI BETŰÖNTŐDÉBŐL

A „Die handschriftliche Linie“ című sorozatból

A „Die plastische Linie“ című sorozatból

A „Freie Ranken“ című sorozatból

Már ez a hosszú életkor is azt mutatja, hogy De Vinne életének puritánnak, harmónikusnak és szépnek kellett lennie, olyanak, amelynél a kenyérért való dolgozás időtételeit többszörösen felülmúlta a közjóért és a tudományok terén való gyönyörteljes munkálkodás időmennyisége.

Az amerikai viszonyokra jellemző, hogy De Vinne-t, az egyszerű nyomdászt a legtekintélyesebb egyetemek, a »Columbia« és a »Yale«, tehát éppen azok, amelyek minden tudományosságnak úgyszólván az élén haladnak: a »művészetek nagymestere« címmel ruházták fel. *Novák László*

Kartonmatricametszés tömöntéshez

Még alig néhány évvel ezelőtt, de mégis a »régi jó időkben« mesterszedőink versengtek egymással a különböző alaplemezek bravúros metszésével. Egyiknek külön specialitása volt a nehezen megmunkálható és sok időt rabló ólommetrás, a másik a »glanzdekli«-vágásban jeleskedett, míg a harmadik a Mäser-lemezbe iparkodott hajszálvékony virágfantasztikumot varázsolni, a negyedik a celluloidot kedvelte, az ötödik pedig a linoleumlemezt használta még a legkényesebb apró nyomtatványhoz is. Mondanom sem kell, hogy abban az időben egy cseppet sem volt gazdaságos szedőink eme — sok esetben anyagszerűtlen — mesterkedése, mert a klisé ára

oly csekély volt, hogy ha a lemezmetrásra pazarolt időt felváltották volna aprópénzre, azért öthet, a »bravúrmetszésnél« sokkal szebb és tartósabb cinkkliséket szerezhettek volna be.

De hát akkor az volt az elv, hogy lehetőleg minden házilag készüljön, még akkor is, ha a szedő néha napokig dolgozott egy-egy lemezen, amelyen végeredményben nem érvényesült a »nagy munka« az erőtlen, édeskés színezés miatt.

Némileg áll ez ma is, ha valami apró, több órát, avagy napot igénylő metszetet készítünk, mert ennél még napjainkban is olcsóbb a klisé. Különösen áll ez ólomlemezmetszetekre, melyek megmunkálása a legfárasztóbb valamennyi alaplemez között és éppen ezért nem ajánlatos.

A BRÜDER BUTTER DRESDENI BETŰÖNTŐDE ÚJ VIGNETTÁI

Vignetták a Sigris és Freie Vignetten című sorozatokból

Ha lemezvágásról beszélünk, természetes, hogy azoknak markáns, nagyfoltú, vastagvonalú rajzoknak kell lenniök, nem pedig anyagszerűtlen, cérnavékonyoságú műtyüreknek.

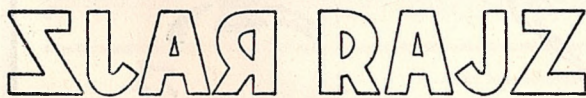
A lemezek közül ma a tömöntödével felszerelt nyomdáknak legkönnyebben beszerezhető az ólomlemez, bár mint ilyen — sima lemezt, amelyet nagy fáradsággal kell megmunkálni — fentebb elvetettük. Azonban, ha már az öntéskor kapjuk a célunknak megfelelő, nyomásra kész lemezt, amelyen semmi vagy igen csekély javítási munkánk van, akkor már elfogadható.

Több évtizeddel ezelőtt kísérleteztek kartonkivágásokkal, amiknek célja az volt, hogy kisebb-nagyobb köröket, különböző geometriai foltokat, negatívbetűket hirdetések díszítéséhez tömöntvény útján állítsanak elő. Tehát *kartonból matricát* készítettek. Időközben azonban a gyakorlatban tért hódítottak az újabb és újabb alaplemezek, melyek háttérbe szorították és végül teljesen elfeledtették a kartonból metszett matricákkal való kísérletezést.

Az alábbiakban ezek előállítását óhajtjuk megismertetni kollégáinkkal s reméljük, hogy azok, kiknek erre alkalmuk van, megszeretik ezt a *gyors, olcsó és praktikus* segédeszközt, melyet sikerrel alkalmazhatnak bármikor.

*

Egy ív hatos vastagságú kartonnak az egyik oldalát jól begumiztatjuk, hogy az vágás után könnyen ragasztható legyen. Helyesen cselekszünk, ha ezt előre elkészítjük, hogy bármikor, ha szükségünk lesz rá, elővehessük. A kivágandó rajzot erre a kész kartonlapra rajzoljuk, de *nem fordítva*, mint az alaplemezeknél szokás (I. I. ábra),

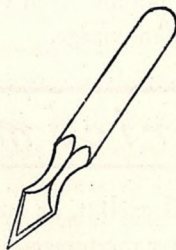

I. ábra

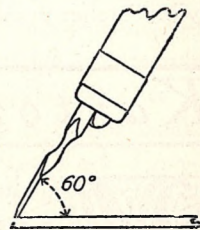
II. ábra

hanem rendszeren, ahogy a nyomás után kell lennie (I. II. ábra). A vágáshoz legalkalmasabb a fényképre-tustoll, vagy mint többen nevezik: *vágótoll* (III. ábra). A tollat vágás közben lehetőleg 60 fok (IV. ábra) alatt tartjuk azért, hogy matricánk ne ragadjon be az öntvénybe, mert ebben az esetben újabb öntéshez új matricát kellene készítenünk, ami különösen akkor kellemetlen, ha komplikált vagy sürgős munkáról van szó.

Már a rajzolásnál figyelembe kell vennünk a fentebb említett 60 foknyi szöveget (ami a hatos kartonnál körülbelül öttized millimétert tesz ki) és rajzunkat a kívánt vastagságnál köröskörül

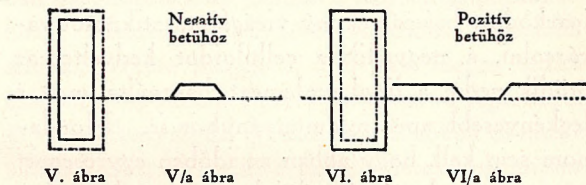

III. ábra

IV. ábra

ennyivel szélesebbre vagy keskenyebbre rajzoljuk, aszerint, hogy pozitív vagy negatív képet óhajtunk adni annak (I. V. és VI. ábra). Mindkettőn

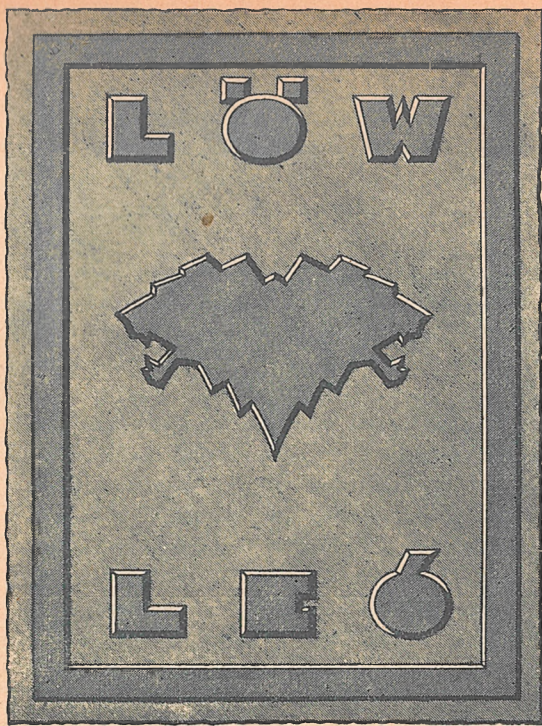

az eredményvonal jelzi az eredeti szélességet vágás után.

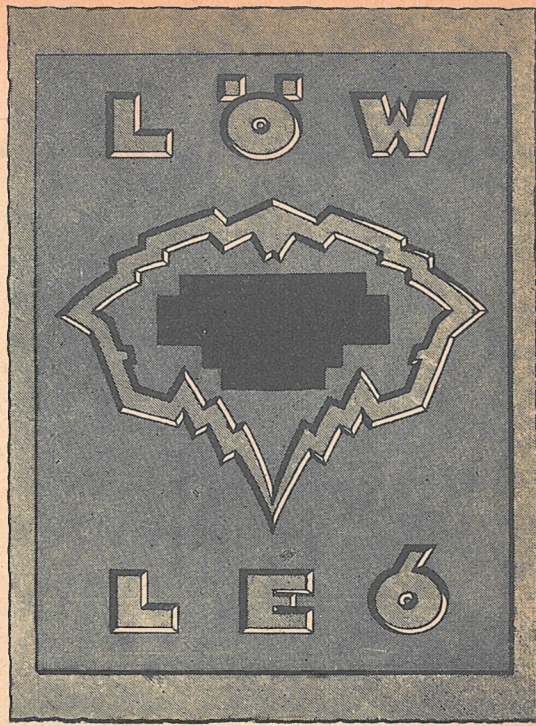
Az V/a és VI/a ábrán (az előbbieket keresztmetszete) jól láthatjuk, hogyan kell metszeni kartonlapunkat akkor, ha negatív és hogyan, ha pozitív betűt óhajtunk kapni, mint ábránk mutatja, a negatívhoz készült matricát *ferdén kifelé* (60°), míg a pozitívhoz készült matricát *befelé* dolgozzuk. E ferde vágás az, ami munkánk sikerét biztosítja. Itt is, mint mindennél, a legjobb tanácsadó a gyakorlat.

Ha valamely munkánkhoz, legyen az hirdetés vagy bármi más, *negatív* betűre vagy rajzra volna szükségünk, akkor a kivágott formánk mindig »*pozitív*« legyen (I. VII. ábrát) és a kartonon *keskenyebbre* rajzoljuk, mint ahogy eredetiben óhajtjuk, mert a ferde vágott karton alsó (gumizott) fele lesz az, amely a rajz képét az öntvényben visszaadja. Éppen ezért vigyázva kezeljük kartonlapunk alját, melyet ugyan vágás közben nem láthatunk, de annál inkább érezzük vágótollunk sima vagy akadozó metszésével.

Pozitív képű betűnél vagy rajznál »*negatív*« formát (I. VIII. ábrát) vágunk, melyet kartonunkon szélesebbre rajzolunk a már fentebb említett oknál fogva. VII. és VIII. ábráink a rajz szé-

1. példa
(Negatív
nyomáshoz
metszett
matrica)

2. példa
(Pozitív
nyomáshoz
metszett
matrica)

4. példa. Szignet
(Stern Testvérek)

5. példa. Szignet
(Weisz Márton)

lesebb vagy keskenyebb voltát élénken feltüntetik. Jól megfigyelhetjük azt, mily nagy az eltérés a két rajz között, bár az eredmény ugyanaz: egyforma nagyságú negatív és pozitív betű, mint a VII/a és VIII/a ábránk mutatja.

A vágást mindenkor üveglapon végezzük, mely ugyan hamar elveszi az élet vágókésünknek, de a kéznél levő olajos kővel ezen a bajon könnyen segíthetünk.

A kivágott (pozitív) betűket vagy toldalékdarabkákat (negatívnál fordul elő, például A, B, O stb. betűk belső részei) egy borítékba vagy öblös tuscészébe gyűjtjük, nehogy munka közben elkallódják belőlük egypár. Mindenekelőtt ollóval körülvágjuk megfelelő nagyságra a metszetünket, hogy felragasztás után az öntőkeret az alsó lemezen (egy vékony, sima kartonon) feküdjék, mert ha ezt nem tesszük, akkor az öntvényünk magasabb lesz a kivágott kartonlap vastagságával.

További munkánk a felragasztás, amihez egy vékony, simafelületű karton szükséges azért, hogy öntés után a lemez minden csiszolás nélkül nyomásra alkalmas legyen. Nagyobb felületű mun-

nehéz súly alatt néhány percig száradni hagyjuk matricánkat.

Helyesen cselekszünk, ha a felső kartonlapot a szélén egy keskeny papircsíkkal hozzáerősítjük az alsóhoz, amivel elkerüljük az ólom esetleges aláfolását, mely akkor szokott bekövetkezni, ha a két kartonlap nem ragadt jól össze.

1. és 2. példánkon láthatunk egy-egy ilymódon készült, öntésre kész negatív és pozitív matricát.

E példánknál a sűrűbb árnyékolás a gummirozott hatos kartont jelzi, melyben metszetünket készítettük, a ritkább árnyékolás pedig a vékonyabb alátétkartont, amelyre az előbbit felragasztjuk. 2. példánk közepén levő fekete folt a szöveg üres helyét mutatja, ezt úgy kapjuk meg, ha matricánkat keresztülvágjuk és e vágásba selyempapírral körülragasztott rézléniákat helyezünk.

Most befejezve munkánkat, a kész matricát átadjuk az öntőkollégának, kinek ügyességétől függ eddigi fáradozásunk sikere.

Az öntés előtt matricánkat melegre tesszük és közben az öntőpalackot is jól felmelegítjük, mely után bátran kiönthetjük a lemezt. Ha az öntéshez forró ólmot használunk, úgy minden esetben sikerrel dolgozunk. Öntvényükből a matricába beállított rézléniákat egy fadarabkával kiütjük és helyükre beállítjuk a már előre elkészített szedést (l. 3. példa).

Ha itt-ott egy-egy betű a matricába beragadt, azt árral kivesszük.

4. példánk szignettet mutat be, melynek érdes kontúrját úgy állítottuk elő, hogy a felragasztáshoz még enyvot is használtunk, mely erős préselés után a széleken kifolyt, ami által öntvényünk egyenetlen kontúrt kapott, ami sokkal elevebbé teszi a rajzot, mintha az éles, merev szélű lenne.

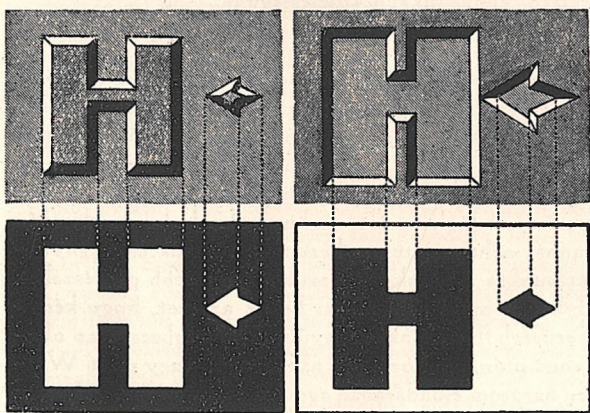
Ha nem fekete alapú rajzot akarunk, akkor a felragasztásra szánt karton helyett tangírozott (mintázott) lemezről készített tömöntvénymatricákra ragasztjuk a kivágott mintát (l. 5. példát, továbbá Kast és Ehinger, valamint Grosz és Bánysz hirdetéseinkeket). Vagy a kettőt, azaz simafelületű kartont és tangírozott matricát összekombináljuk (6. példa).

7. példánk egy könnyű kis cégkártya, melynek rajzolási és metszési ideje félóra; az öntő munkája tíz perc alatt készült.

8., 9. és 10. példánk már több ügyességet igényelnek, azonban a vágás ideje nem jöhet számításba az eredmény mellett, mert ilyen rajzok

VII. ábra

VIII. ábra

VII/a ábra

VIII/a ábra

kánál ajánlatos alátétül *vastag* kartont használni azért, hogy elkerüljük annak esetleges hullámzását.

E kartonlapra betűnket egymásután felragasztjuk olyképen, hogy egy megnedvesített posztódarabra ráhelyezzük az első betűt a gumizott felével, hogy az nedves legyen és vágótollunk segítségével a kartonra visszük az előre meghatározott helyre, ujjunkkal kissé megrögzítjük, majd egy nehezítő súlyt helyezünk rá; addig folytatjuk ezt, míg van mit felragasztani a kartonra. E műveletet gyorsan végezzük és utána erős préselés vagy

készítettése és azoknak klisiroztatása jóval költségesebb, mint a munkaidő, melyet a matricavágással eltöltöttünk. Ugyanily módon készültek lapunk hirdetései közül a már említettek kivül

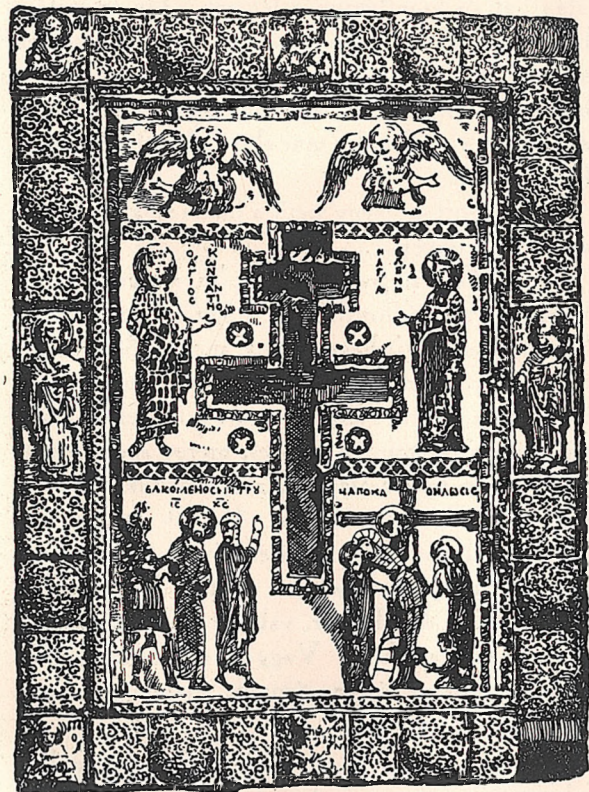
a Révész Fivérek, a Hartmann Vilmos, a Klein Ernő, a Freund-Barát-hirdetés »festéket« szava, a Grosz és Vidor hirdetések, valamint e számunk borítékja is. *Kun Mihály*

M i a z t ú g y i s t u d j u k !

A szakkörökben rendezett nivós és tartalmas szakfelolvasások vagy szabadelőadások fonalán, vagy valamely szakdolgozat elolvasása után bölcs kritikaképen itt-ott nem egyszer azt a nem éppen nagy fegyelmetségre vagy szigorú önbírálatra valló megjegyzést hallhatjuk, hogy »mindezt úgyis tudjuk«. Hogy az előadó, vagy a cikkíró, ha — egész helyesen — elemi fogalmak részletezésére — ok és okozat definiálására — is bővebben kitért, mennyire elevenére tapintott, mennyire helyesen taglalta az egyik-másik technikai kérdés körüli, mondjuk: pongyolaságot, mi sem bizonyítja jobban, mint ez a sokatmondó, vagy semmit sem jelentő, túlérzékenységre valló, sóhajképen szavakba öntött kijelentés.

valakinek kutató elméje juttatja eszünkbe; e tudásunk, amelyre olyan büszkék vagyunk, csak más valakinek figyelmeztetésére — néha későn — elevenedik vagy ébred fel lelkületünkben. A szakmai életben azonban alig támaszkodunk e sokoldalú tudásunkra; a szakműveletek elemi részletei alig foglalkoztatják agyunkat, egyszerűen azért, mert mi ezt vagy amazt »úgyis tudjuk«.

Ebbe a jelzésbe burkolt felületesség vagy nemtörődomség, avagy rosszul applikált fölényesség készlet engem arra, hogy lexikális rövidséggel, a munkamenet-höz viszonyítva egynéhány technikai vagy inkább adminisztratív ABC-s, apróságot leszögezsek, nem azért, mintha mindazt, amit elmondandó leszek, nem tudnánk, hanem azért, hogy azokat egyeseknek emlékezetébe idézzem s hogy e sorokból nap-nap után, óra-óra után visszhangként a fülünkbe csengjen, hogy mi, ahányan vagyunk, »mi mindent tudunk« s így figyelmünket minden aprónak látszó dologra kiterjeszteni annál inkább köteleességünk.

Az esztergomi xylotheka (XI. századból)

Igaz, hogy technikai vonatkozásban ezt vagy amazt, avagy emezt mindannyian tudni véljük, de az is igaz, hogy ezt a tudásunkat sokszor csak más valaki, más

*
A gyorssajtó olajozását ne bizzuk teljesen a segéd-munkásra, aki nem rendelkezik az e munkához szükséges érzékkel. A gyorssajtó karbantartását elősegítő eme fontos munka csak felügyeletünk, ellenőrzésünk, útmutatásaink mellett végezhető eredményesen és célszerűen. Az sem árt nimbuszunknak, ha az olajozókannát néha magunk is kezünkbe vesszük és megnyugtatásunkra magunk olajozzuk a kényesebb géprészeket. Ilyképen majd nem állhat be az az eset, hogy kényeszerűségből csak akkor nyúlunk kétségbeesve az olajkanna után, amikor a gép nyikorogni, vagy mint Walter barátom előadásában egészen találóan mondta, sírni kezd, vagy már jó ideig, hallószervünket nem igen érintve, vasport hányva sír, sívít, nyikorog. De azt az erkölcsi elégtételt is biztosítjuk magunknak, hogy e hanyagságból folyó rendellenességekért, azaz a berágott csapágyakért, csapszegekért, tengelyekért stb., amik a nyomógép helytelen, lelkiismeretlen kezelését bizonyítanak, nem a segédmunkást kell majd felelőségre vonnunk.

A forma kilövése ugyan a szedő munkakörébe tartozik, de azért tanácsos, sőt szükséges — hiszen szedő kollegánk is tévedhet —, hogy a formatestek helyes elhelyezéséről minden egyes esetben meggyőződjünk. Különösen helyértvaló ez, ha az elől- és hátnyomás külön-külön forma, vagy ha egész ívek vagy ívrészletek egymásba való kilövéséről van szó, nehogy egy a zárólemezen könnyen helyreállítható hibából idő-

veszteséggel, sok bosszantással és hiábavaló szemrehányással járó nagyobb zavar keletkezheszen.

A forma zárását, beosztását, bármilyen egyszerű műveletnek is tekintjük, ne bízzuk vakon a *tanoncrá*, akinek e gondos munka iránti érzéke csak fejlődőfélben van, vagyis akiben ez az érzék csak szigorú ellenőrzés, jóindulatú útmutatás és magyarázás mellett fokozatosan fejlődhet ki teljesen. Az alakbeosztást csak centiméterekben előírt papírnagyság szerint végezzük, mert tudvalévő dolog, hogy a bármely gyári nagyságban meghatározott papiros méreteiben sokszor megbízhatatlan. Ilyen méretkülönbsétek — amelyekért bennünket okolni nem lehet — leginkább a közép- és keresztbeosztásnál helyreállíthatatlan hibákat idéznek elő.

A forma mosását, ami oly egyszerű műveletnek látszik, ne bízzuk a segéd munkás belátására, felfogására, mert csak szakszerű útbaigazítás és éles megfigyelés menthet meg bennünket attól, hogy a forma, a mostani nem éppen könnyen száradó mosószertől túlázva, vagy pongyolán lemosva, avagy sérült, letörtött betűkkel kerüljön a gépbe. Hogy az egyik vagy másik eset milyen következményeket von maga után, ahhoz nem kell nagy fantázia.

A forma lekopogtatásánál azt vegyük figyelembe, hogy annak anyaga, nem úgy mint a nyomóalap: vas, hanem érzékeny, sokszor finom részletekből alkotott betűfém. Azért szükségtelen, sőt káros, hogy a formának az ütőfával való lekopogtatásakor a »Generalmarsch« erős ütemeit imitáljuk. A forma érzékeny anyaga érzékeny kezelést követel, már csak azért is, mert e műveletnek tulajdonképeni célja az, hogy vele az egyes betűk emelkedettségét, az egyes betűk vagy formarészek alá került idegen testecskék jelenlétét minél biztosabban felkutatni, kiérezni lehessen.

A hengerek el- és odaállítására sem a segéd munkás kizárólagos munkaköréhez tartozik, sőt el sem képzelhető, hogy e munka a gépmester felügyelete, ellenőrzése nélkül végeztessék. E művelettel kapcsolatban keletkezett rendellenességek (ellaposodott, lazán megszorított csapágyakban ide-oda lötyögő, majd a gépből kirepülő, rosszul odaállított stb. hengerek) távolról sem irándók a képesítés nélküli segéd munkás rovására.

A nyomóalapon nyugvó forma már nem amolyan kiraktféle, amelyen a zárókulcsot, az ütőfát, kalapácsot, csavarkulcsot, ürpótlót, ollót, mosókefét, rongyot stb. mint valami »csendéletet« csak úgy gondatlanul otthelyeztessük. A gépben elhelyezett formától minden idegen tárgy távol tartandó; jobban mondva: géptörés, formanyomorítás elkerülése céljából a gép és a forma részünkről minden tekintetben biztosítva legyen. A formán esetleg szükséges pótlások (kliséegyengetés) is a zárólemezen végzendő és nem a nyomóalapon.

A gyorsajtó mozgó részei közelében szilárdan álló géprészeket, ú. m.: védőket, festékvályu fedelét — ez egy nagyon kedves hely, — alváznyúlványokat stb. ne tekintsük polcnak, ahol a munkaközben kezeinkbe kerülő vagy munkánkhoz szükséges szerszámot, ú. m. csavarhúzó, csavarkulcsot, rongyot stb. csak úgy kényelmi szempontból elhelyezhetjük. A mozgó gépnek e folyton rezgő részein elraktározott tárgyak helyüket

rövid időn belül megváltoztatják és bizonyára oda kerülnek, ahová mi azt legkevésbé vártuk s ahol nem is szívesen látjuk, már t. i. a mozgó gépbe.

Míg az egyengetési munkát végezzük, a berakónő a papírutalvány alapján a nyomandó papirozt átveszi. Természetesnek találjuk, sőt elmulasztthatatlan kötelességünk, hogy mindenről, ami a megrendelésnek bennünket érdeklő részére (példányszám) vonatkozik, tájékozva legyünk, hogy módunkban legyen a hozzánk beosztott személyzetet a reá háramló munkát illetőleg is ellenőrizni. Ennek elmulasztása olyan, bennünket jellemző következményekkel járna, melyeket a berakónőre hárítani nem lehetne, mert a személyzet működésének lépésről lépésre való ellenőrzése kötelesség tudásunkból ered, amit valamely post festa áthárítással a magunk kárára csak gyöngítenénk.

A nyomás közben mutatkozó, a munka minőségét esetleg befolyásoló jelenségekért csak mi vállalunk felelősséget. Ha a nyomás nagyon fekete, vagy nagyon halvány, ha spiszek mutatkoznak és az összes példányokon át mindig jobban fejlődnek, ha a szalagok vagy színórok elszakadnak és a formát megcsontítják, ha jóideig soregyen nélkül nyomnak stb., akkor a felelősséget a kirakónőre nem háríthatjuk, mert feladatunk

Selmeci bányakődex kötése a XV. századból

az, hogy a személyzetet hivatásának teljesítésére úgy szólván ráneveljük, hogy munkájában és mindenben, ami a gép körül történik, a gépmester egyénisége nyil-

vánuljon meg. Nyomás közben ne nyúljunk a gép mozgó részei felé; ne legyünk túlbuzgók. Hány ilyen nem is túlbuzgóságból, hanem inkább könnyelműségből vagy bravúrúbról eredő súlyos balesetre mutassak rá?

A végtelenségig folytathatnám — és valószínűleg folytatnom is majd más alkalommal, hiszen a naponkénti tapasztalat is erre irányítja a figyelmünket — az ilyen elemi dolgok felsorolását, de úgy vélem, hogy e kis, a mindennapi szakmai életből vett gyűjteményből is eléggé intenzíven világlik ki az, hogy minden, ami a nyomógép körül történik vagy aminek történnie kellene: csak az arra hivatott gépmesternek szakavatott

irányítása, felügyelete alatt történhetik. *Csak ő és senki más — a gép körül foglalatostkodó segédmunkástól, be- és kirakónőtől, tanonctól teljesen eltekintve — felelhet ezen és egyéb esetekből származó, a gépmester tekintélyét csorbító rendellenességekért.*

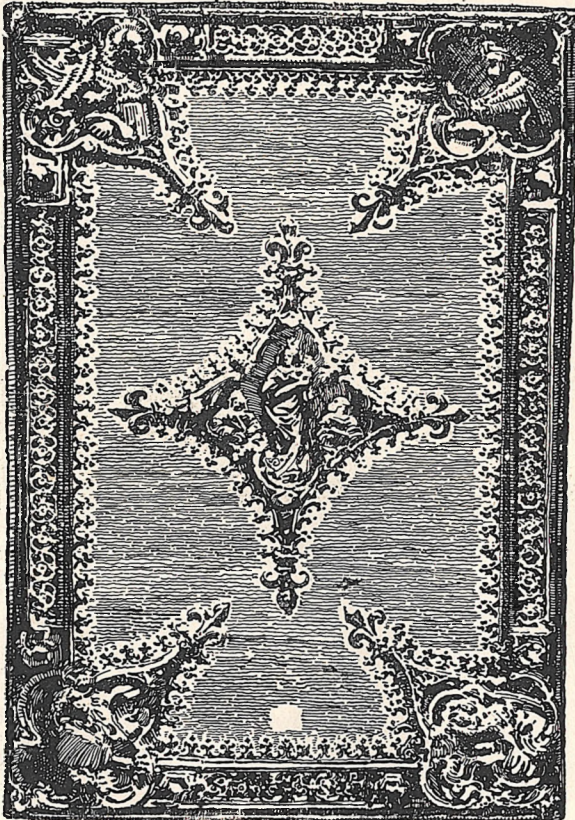
Ezekről a gyakorlatban megfigyelt elemi dolgokról, ha más formában is, de lényegben azonosan, már huszonhárom esztendővel ezelőtt (1899) a »Magyar Nyomdászok Évkönyvé«-ben szóltam és csak azért tartottam szükségesnek ezeket újra szóvá tenni, mert egyrészt a nap-nap után tapasztaltak, másrészt az a megnyugtató tudat, hogy »mi mindent tudunk«, még ma, huszonhárom esztendő után is erre kötelez. *Fuchs Zsigmond*

A magyar könyvkötőipar multjából

középkor második felének könyvalakja az ötveretes bőr- vagy bársonykötés. A Magyar Grafika mult évi számaiban megjelent tanulmányorozatomban vázlatát adtam annak a technikai fejlődésnek, amely az ötvöskötéstől az ötveretes könyvtípusig vezetett s amelyben jelentős szerepük volt a kezdetleges bőrdíszműipari kísérletek-

ismerünk olyan könyvkötőipari készítményt, amelyet ebbe a fejlődési menetbe beleilleszthetnénk. Természetes tehát, hogy olyan országokban, amelyek annak idején kívül estek a kulturális élet áramkörén, ilyen átmeneti típusokat egyáltalában nem találunk. Nem kivétel tehát Magyarország sem, ahol a román-bizánci ötvöskötéseket szintén átmenet nélkül váltják fel a típusú merevült veretes könyvformák. Az átmeneti formák e hiányának számos oka közül mindenesetre az a legfontosabb, hogy a gótikus könyvtípus technikailag egyáltalában nem jelentett egy fejlettebb stádiumot, nem változott sem a fűzése, sem a táblázása, sem borításának módja és csak a fedél díszítésének művészi felfogásából tükrözik felénk a gótika komor ünnepélyessége. Említettük annak idején, hogy ez a közismert és kellőképpen át nem értékelt kötési forma voltaképpen a bőrpólyáknak és az ötvöskötéseknek keresztezéséből keletkezett. A veretes bársonykötésekről is megállapíthatjuk, hogy azok is hasonló kombináció eredményei, ha ezekre nézve nem is tudjuk az átalakulás egyes fázisait műzeális emlékeken kimutatni. A kézbélyegzőkkel díszített vaknyomású bőrkötések hasonlóképpen osztoztak a bőrpólyás és bársonyborítású könyvtáblák sorsában, ezek is felvették az ötveretes típus alakját s így külsőleg is egységessé tették a középkor második felének könyvkötészeti képét. A magyar könyvkötőipar XIV. és XV. századbeli termékei közül a műipar emlékét csak ilyen egységes könyvtípusok őrzik. A feljegyzésekben szereplő vesztfáliai Stephani Henrik pozsonymegyei (csukárdi) plébános, aki 1377-ben a gyulafehérvári Batthyány-könyvtár részére, az esztergomi missálét János pozsonyi kanonok részére másolta, díszítette és festette, továbbá egy János nevű soproni tanító, aki 1400 körül élt és könyvkötéssel is foglalkozott, úgy látszik, alkalmi könyvkötők voltak és ezekről talán feltehetjük, hogy munkáik veretnélküli kötések lehettek. Az a bártfai harangozó és sekrestyés, akik a számadási feljegyzések szerint 1457-ben és 1477-ben könyveket kötöttek, szintén ebbe a műkedvelő kategóriába sorozhatók, amely inkább mesterségbeli fogyatékosága miatt, mint stílárius célzattól alkalmazhatta készítményein a dísz-

A győri antifonárium kötése a XV. századból

nek: a bőrmetszésnek és a bőrmintázásnak. Ezt a fejlődést alig néhány könyvemléken tudjuk csak kimutatni és a fuldai Bonaventura-kódexeken kívül alig

TELEFON 160-87

IRÓGÉPÜZLET.ÉS JAVITÓMŰHELY

P. L. E.

POLGÁR-LAJOS.

BUDAPEST.V.

VÖRÖSMARTY- (GIZELLA) TÉR 4

Modern irodai berendezések • Sokszorosítás, másolás, leírás írógéppel (Copying office)

9. ábra

OHIO-ANTIQUA

BRÜDER
ajánlja
Fritz Müller,
Mönkemeyer-Corty,
Sigrist által rajzolt futurista,
expressionista és egyéb körzeteit, betűit

BUTTER

SCHRIFTGIESSEREI BRÜDER BUTTER, DRESDEN-N. 23

10 ábra

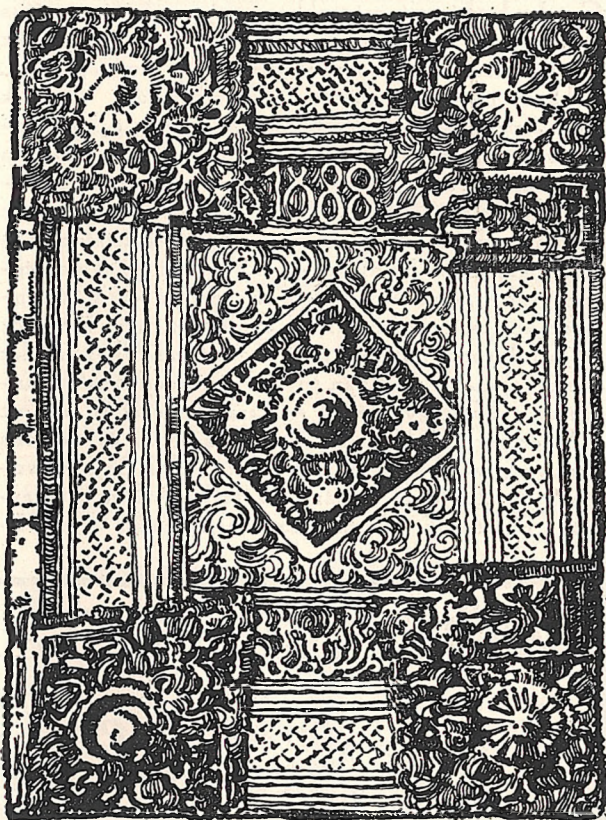
etlen bőrborítást. De ez csupa feltevés. A szak-
képzett mesterek kezére valló munkák mindegyikén
ott látjuk szerényebben vagy hangsúlyozottan a vere-
teket, a virágzó és elvirágzó gótikus kötések e jelleg-
zetes járulékait. Hazai emlékeink két legszebbje: a
selmecbányai bányakódex és a győri antiphonarium
kötése állanak a sorrend élén. Az előbbinek borítása
bársony, utóbbié bőr. A selmeci kötés a legfejlettebb
gótikus típust képviseli, a *hétveretes* kötést, négy sarok-
verettel, egy köldökverettel és két csattal. A fém-
szerelések gazdag vonalvezetésű lombornamentikája
gótikus iskolapélda. Kár, hogy a nyilván későbbi idő-
ből való zománcos címert a gondatlan kezelés tönkre-
tette s az egykori zománcot ma már csak nyomaiban
fedezhetjük fel rajta. A győri énekeskönyv könyv-
kötőipari jelentősége nemcsak technikai kivitelének
tökéletességére szorítkozik, hanem veretének stílusára
és méreteire is. Utóbbiakat tekintve, a középkor má-
sodik felének könyvóriásai sorába tartozik, a libri
catenati közé, tekintve, hogy 80 cm magas és 55 cm
széles; vereteinek sajátossága a kapcsoló szegélypánt,
mely a táblát fémkeretként veszi körül. A veretek a
négyes karéjokba komponált evangélista jelvényeket
ábrázolják, a halhólyagíves rozettákkal díszített pro-
filos keretlemezek pedig lilomsorral zárulnak a fedél
tükre felé. A sarokvereteket és a köldökveretet is
liliomsor zárja körül. A köldökveret domborműve
a trónoló Madonna, zenélő angyalok társaságában.
A hátsó fedél sarokvereteit szentek domborművei
díszítik, többek között Szent László is, ami a kötés
hazai eredetének egyik döntő bizonyossága.

Vannak ezek mellett, kevés számmal ugyan, de igen
érdekes emlékeink, amelyek a provinciális stílusformák
jellemző sajátosságait hordják magukon. Ilyen pl. egy
XIV. századbéli bibliakézirat, melynek kötési módja
arra enged következtetni, hogy veretes könyvnek szán-
ták, erre azonban valami oknál fogva nem került a sor s
így csupán a csatok nyomait ismerhetjük fel elkopott
bársonyán. Szintén a XIV. században készült a
veszprémi káptalan fatáblás vászonkötése, amelyre
valaki (hihetőleg a kegyes ajándékozó) selyemmel ke-
resztet hímezett.

A veretek alkalmazása — mondottuk — a gótikus
kor közepén kiterjedt mindennemű anyaggal borított
könyvtáblára: bőrre, bársonyra, selyemre, atlaszra
egyaránt. Amikor a vaknyomású díszítés általánosan
használatossá vált és az óangol példák nyomán fel-
buzdulva, a kontinens könyvkötői is ambícióval vetet-
ték rá magukat erre az új, bár az akkori szerszám-
technika lehetőségei által megszorított formanyelvű
technikára, a veretek alkalmazásának elve nem tekin-
tette akadálynak a könyvtábla vaknyomásos díszítését.
A legnagyobb könyörtelenséggel szegeztek bele a vere-
teket a díszített bőrfedélbe, keresztül a vaknyomásos
ornamentikán, vagy a domború börmetszésen. A jobbik
eset volt, ha a könyvkötőmester ismerte a veretek
méreteit és bélyegzőivel úgy komponálta meg a fedél-
tükröt, hogy a sarkokon a veretek helyét üresen
hagyhatta. Igaz, hogy így is gyakran kellemetlen disz-
harmónia támadt a kétféle díszítő anyag és díszítő

eljárás stílusa között, de legalább a bördíszmunka
menekült meg az agyonszögezés elől.

E tekintetben a provinciális készítmények nyújtanak
elszomorító példákat, úgy hogy szinte meghatottan
vehetjük kezünkbe a pozsonyi kódex börmetszésű és
vaknyomásos fedelét, amelynek készítője gondosan vi-
gyázott arra, hogy a felszögezendő veretek a munkáját
tönkre ne tegyék. Ez a könyv ma darabokban van.
Felső táblája a Nemzeti Múzeumban, a könyvtest és
az alsó tábla a pozsonyi káptalan könyvtárában. Az
1488-as évszámmal szignált kötés kétségtelenül hazai
termék. Fedelének stílusa kivételesen tanulságos pél-
dája egy elvirágzó művészet formazavarának. Bár
kompozíciójának szervezeti összhangja, a túlzott mé-
retű veretektől eltekintve, eléggé egységes, részleteiben
feltűnően széteső. A bördíszművesmunka technikai
kettőssége provinciális sajátosság; a külső szegély pasz-
mántfonatos szalag, telivér quattrocento motívum, az
alsó és felső keretmező, nemkülönbön a köldökveret
négyyszögű udvara naturalisztikus gót ornamentika; a
pasmántfonatos keret vaknyomás, a gót ornamentika
börmetszés, figurális részlein elkopott színezéssel vagy
aranyozással. A sarokveretek orientális ízével szem-
ben a köldökveret durva gombja a gótikus német
könyvkötőművészet vastkosságát juttatja eszünkbe. Az

Pozsonyi kötés a XV. századból

összbenyomása eléggé zavaros, de éppen zavarosságá-
ban rejlik érdekessége is, mert szinte hídnak tekinthet-
jük a Corvinákat megelőző Vitézkódexek felé. Egyike

azoknak a készítményeknek, amelyek a vereteit vesztő bőrkötések divatját bevezetik és a kéziaranyozású könyvfedelek számára az ízlés útját egyengetik. A veretek lassanként eltűnedeznek a díszített bőrkötésekről és a XV. század végén már jórészt csak a bársony-, selyem-, atlasz- vagy szövetcötések díszül és tartozékaul szolgálnak. Későbbi és szórványos felbukkasuk pedig csak az uralkodó stílusoknak egy-egy múlt jelensége.

Jaschik Álmos

I r o d a l o m

GOETHE. *Az ifju Werther szenvedései. Fordította Benedek Marcell. Dante-kiadás. 1771 május 4-iki kelettel kezdő a huszonöt éves Goethe világhíres regényalakjának, az ifju Werthernek képzelt naplóját. 1774-ben és 1787-ben, midőn Itáliában barangolt, Nápolyban lelkendezve keresi őt egy ismeretlen angol férfiú. Csak az ifju Werther szerzőjét akartam látni, — mondja és a találkozás után, mint aki életének legmagasabb ormára már felhágott, rögtön távozott. Ifju Werther alakja olyan viszhangot vert a lelkekben, hogy még hosszú évtizedek múltán is, mikor már újabb nemzedékek váltották fel Goethe kortársait, még akkor is eleven hatóerőmódja alakította ki az emberek lelki képét. A regénynek olyan hatása volt, hogy ma szinte fel sem foghatjuk, mekkora méreteket öltött a Werther-láz. Egyesek lelki egyensúlyát is félrebillentette, sokan e hőst követve, halálba rohantak; a túlsorduló lelkiség, a minden rezzenésre reagáló, túlérzékeny emberi tudat nem talált más kiegyenlítést, mint a pisztolycső dörrenése után következő fekete semmit. Egy kilátástalan szerelem tragikumát ölt alakot e könyvben, e tragikum végtelen változatban muzsikál a fejezeteken végig, az önmarcangolás, fájdalmas lelki analízis, a félig behegedt sebek folytonos feltépése teszi ki a két ember közeledését és eltávolodását magában foglaló történetirodalmi tartalmát. Mintegy másfél évszázaddal ezelőtt íródott a Werther. Akkor ez véresen komoly és aktuális könyv volt. Franciaországban még XVI. Lajos udvarának gavallérai és dámái játszották szerelmi játékaikat. Pásztorok, simára csiszolt álparasztok együgyü-*

ségét mímelték. A forradalom már zúgott a föld alatt, de odafenn a pásztorjátékok résztvevői bárány nyakára kötött csengő csilingelésének hallották a lélekarhang kongását, pajzán szellőnek a közelgő vihar megmozdulását. De a költők, azok megéreztek a vulkanikus talaj alól felmorajló dörgést, azok az emberi szenvedés, az igazságtalanság, elnyomás fájdalmait felé fordították az érdeklődést. Rousseau magvetése kalászba zsendült, az emberi érzésre appellált a forradalom-előtti író, költő és ha a politika, a társadalmi egyenlőtlenségek tudata nem is nyer a jelentőségéhez mérten teret ezekben az írásokban, az emberi érzés, a részvétel, a szenvedés úgy előnt, eláraszt minden költői megnyilatkozást, mint sem azelőtt, sem azóta sohasem. Korszakos mű Werther, az irodalomtörténetben külön fejezet illeti meg. Ma, amikor egyre több és több idegennyelvű irodalmi alkotást fordítanak le magyarra és a világirodalom fontosabb termékei hovatovább teljesen beleilleszkednek, felszívódnak a magyar kultúra vérkeringésébe. Werther modern fordítása szükséges és fontos mozzanata az irodalmi műveltség kimélyülésének. Immár ez a negyedik magyar fordítása Werthernek, az első kettő még a XIX. század elején készült, a harmadik sem sokkal később és azt Bajza József végezte. A negyedik fordítás Benedek Marcell pompásan sikerült munkája. Goethe lefordítása nem tartozik a könnyű feladatok közé. A német nyelv szellemét és ezúttal annak ódon zamatát is az egészen más kötési magyar nyelv szókinccsével érzékeltetni keveseknek sikerül. Benedek Marcell Goethe gondolatmenetét, érzéstartalmát teljes hűséggel követni tudta és ki is fejezte. A könyv kiállítása kifinomult ízlésre vall. A régi német kiadás Chodowiecki metszeteit is viszontlátjuk, még pedig hibátlan másolatokban. B. A.

M ű v é s z e t

MAGYAR TÖRTÉNELMI STÍLUSOK. A „Magyar Iparművészet” ezévi első füzetében Groh István, az iparművészeti iskola igazgatója egy kis cikkében azt fejtegeti, hogy mivel a mi történelmi stílusaink sok egyéni, sajátos színezetet tüntettek fel, sok-

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

NYOMDAI GÉPEK
GYORSSAJTÓK

ROTÁCIÓSOK
KÖNYOMDAI SAJTÓK

Teléfono 14-69 61-90

GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

ban elütöttek más nemzetekétől, azért ezek külön-
valóságát az elnevezésben is őrizzük meg. S mindjárt
példát is mutat, amikor azt javasolja, hogy »nevezzük
XIV. Lajos stílusának magyar változatait II. Rákóczi
Ferenc stílusának és XV. Lajos stílusát Eszterházy-
stílusnak«. Bármennyire hívei vagyunk is annak a
gondolatnak, hogy iparművészeink, tervezőink keres-
sek elmélyülő gonddal a multnak magyar hagyatékát,
fejedelmek és főuraink udvarainak gazdag művé-
szetét, idáig mégsem követnők a nemzeti önérzet út-
ján a cikkírót. Mert nem is szólva végzetes zavarokról
és kómikus félreértésekről, melyek efajta névcsere-
ből kerekedhetnek, olyan delibábos magyar stíluskereső
tudományszak fejlődhetik ebből, amely végül a világ
teremtéséig minden stílus eredetét a magyarok javára
fogja elkönyvelni. Mint ahogy voltak is már a multban
ilyesféle kultúrhistoriai igyekvések, nyelvészeti medi-
tálások, és mint ahogy vannak a jelenben is többször
megcáfolt magántudósok, akik perzsa, turáni és egyéb
istenfák árnyékában igyekeznek a magyar művészet-
nek minden más fölött való ősiségét bizonyítani. Groh
István nyíltan bevallja cikke végén, hogy őt egy beszél-
getés vezette erre, melyet Pekár államtitkárral folytatott,
akinek hívévé lett. Így érthetőbb az álláspontja, de nem
értelmesebb. N. P.

SZINPADI DÍSZÍTŐMŰVÉSZET. Aki mos-
tanában színházaink életnyilvánulásait megfigyeli, an-
nak feltűnhetik mennyi építőművész jut a szindarabok

szenírozásában szóhoz. Míg azelőtt a házi díszlet-
festők s ritkán, elvéve egy-egy igazi festő szolgáltatva a
kulissza-hátteret valamely drámához, addig újabban el-
ismert építőművészek ragyogó díszleteivel találkozunk
szinpadjainkon. Ebben a tényben már benne van a szin-
padi dekoráció fejlődésének útja. Azelőtt: egy vászon-
darabra festett házak, utcák perspektívájával, vagy
nemezpapír-erkélyekkel igyekeztek valóság-illúziókat
kelteni a nézőben. De amióta Gordon Craig, Rein-
hardt és más nagy szinpadi reformátorok megváltoz-
tatták a színjátszás stílusait, azóta a szinpad sem a
nyers realizmus illúzióját akarja felkelteni, hanem fin-
nom művészi hangulatokat akar elérni, elsősorban di-
menziókkal, finom arányokkal, színes volürjeivel és
képszerű hatásokkal megkapni a nézőt. Vagyis egy
kis túlzással azt lehetne mondani: azelőtt a festők épü-
leteket és falakat hazudtak a szinpadra, most az épí-
tészek térérzést és plasztikát festenek a szemek elé.
A tiszta festői s tiszta plasztikai eszközök alkalmazá-
sával együtt jobb anyagok is vonultak be a színre, igazi
fa, igazi selyemszövet, igazi fémlámpa s nem csillogó
rongyok jelzik a gazdagságot. Ma már egy-egy szin-
padi hangulat felkeltésében a rendezőn és a színészen
kívül a színházi díszlet tervezőjének is megvan a maga
része s ezért áldoznak százezreket a művészetre a szin-
házi vállalkozók, akik ezzel nemcsak egy félig, vagy
negyedrészen irodalmi nevelést adnak a közönségnek,
hanem egy tiszteletreméltó művészi kultúrát is nyúj-
tanak a tömegeknek. N. P.

K r i t i k a

A VESZPRÉMI KRAUSZ ÁRMIN FIA
nyomdából négy nyomtatványt kaptunk a cég levelének
kíséretében. A cég levélben vagy szerkesztői üzenetben
kéri a kritikát. Hogy miért? azt nem írja meg, de a kérés
mégis különös, mert a négy nyomtatvány van olyan jó,
hogy készítőik megérdemlik a nyilvános dicséretet, ami
a szedőre és nyomóra egyaránt buzdítóbb hatású bár-
mily levélbeli dicsőimusznál. — A nyomtatványok
egyike rajzolt levélfej — valószínűleg Demjén József
iparművész munkája —, jó sorcsoportosítása, izléses és

J. G. SCHELTER & GIESECKE
LEIPZIG

BETŰONTÓDE, GÉPGYÁR,
FABETŰK, RÉZLÉNIÁK,
RÉZBETŰK GYÁRA,
STEREOTYPIA,
GALVANOTYPIA,
SZAKASZTALOSSÁG,
WINDSBRAUT-GYORSSAJTÓGÉPEK
PHONIX-TÉGELNYOMÓGÉPEK
STEREOTYPIA-BERENDEZÉSEK

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐK:
FISCHER ÉS MÉRI BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 27

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ-
ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HEN-
GERANYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.
MÁRTON-UTCA 19
TELEFON:
JÓZSEF 6-35 SZÁM

HENGER
OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
A HÁZ ÖNTÉSÉNél

jól írott betűi sikerült munkává avatják. — A második nyomtatvány tiszta szedésmunka: a veszprémi Képző- és Iparművészeti Társulat egy körlevele három színben nyomva. Nyilvánvaló, hogy ennek kivitelébe a Társulat is beleszólt, mert több olyan hibát látunk rajta, aminőt a jó nyomdász nem igen szokott elkövetni, a művészek viszont nem tartanak hibának (pl. rossz elválasztások). A legnagyobb hibája azonban, hogy a körlevél sok szövege végig tercia kövér antikva verzálisból szedett *folytatólagos* sorokban, holott a szöveghez inkább észszerűen tagozott, középre zárt sorokat kívánt volna. — A másik két nyomtatvány — egy meghívó és egy reklámlap — nagyon jól megoldott és pompásan sikerült nyomtatványok, amelyekhez hasonlóak vidékről az utóbbi időben nem igen kerültek hozzánk. A könyvreklám sorcsoportosítása igen jó és hozzá a Demjén által rajzolt és linoleumból vágott sorok és díszek harmónikusan egészítik ki azt egységes kompozícióvá. A színezésnél azonban elvették a dolgot; a sárga színnek tompábbnak kellett volna lennie, avagy a szürkének intenzívebbnek, mert így az előbbi túlságosan kiválik az összképből. A meghívó (l. e sorok között) szedése

MEGHÍVÓ

A VESZPRÉMI KÉPZŐ ÉS IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1921. ÉVI DECEMBER HÓ 15-ÉN DÉLELŐTT 11 ÓRAKOR TARTJA KARÁCSÓNYI KIÁLLÍTÁSÁNAK VERNISSZÁGÁT VESZPRÉMBEN A FŐGIMNÁZIUM DÍSZTÉRHÉBEN, MELYE ÖNT A LECSŐZSEBEN EZENNEL MEGHÍVJUK. A KIÁLLÍTÁST DR. ROTT NÁNDOR MEYÉES PÜSPÖK UR ÉS PEKÁR GYULA VALLÁS- ÉS KÖZOKT. ÖVVI ÁLLAMTITKÁR UR FOJJÁK A VÁLASZTMÁNYI TAGOK ÉS A SAJTÓ KÉPVISELŐINEK JELENLÉTEBEN MEGNYITANI. EZEN MEGHÍVÓ BELEPŐJEGYŐL SZOLGÁL.

és vignettája nagyszerű egységbe olvadnak bele, de ha a színezést fordítva alkalmazzák, — a szöveget kézzel, a vignettát barnával, — úgy az összhatás még jobb lett volna. A cég levelében időhiánnyal mentegeti a linoleummetszet fogyatékoságát; ebben nem értünk vele

egyet, mert a linoleummetszetet éppen a »rongyos« vagy hullámos szélek teszik érdekessé. Mindent összevéve, a veszprémi Krausz-nyomda igen jó úton halad: munkáinál figyelembe veszi a grafika mai irányát, nem ijed meg az expresszionizmustól sem s főként a tiszta és ízléses kivitelre helyez nagy súlyt, ami áldozattal jár ugyan, de később meghozza a maga gyümölcsét.

A MISKOLCI KULTÚRA-NYOMDA huszonöt darab merkantilnyomtatványt küldött be lapunknak bírálat céljából. A munkákat részben Rothman Ferenc, részben Jencsel János szedték és valamennyit Standhaft József nyomtatta. Valamennyi munka a mai divatnak megfelelően van szedve. Alig akad köztük olyan, amelyen a hajlított sornak ne jutott volna nagyobb szerep, de — le kell szögeznünk — ez esetekben is csak a maga helyén alkalmazott szoldabb és kifogástalan hajlítást és kombinációkat láthatunk, igazolásul annak, hogy a sorhajlítás nem lehet időt pazarló munka, amely maga után vonná a munkára való ráfizetést. A cég egyébként ezt meg is írja, amikor közli, hogy »a megrendelőknél általában tapasztalható garasoskodás nem minden esetben engedi meg, hogy

TELEFON: 353

SOMOGYI KÁROLY BIZOMÁNYI ÜZLETE KARL SOMOGYI COMMISSIONS LABER TELEFON: 353

lépést tartson az újabb irányzattal«, de a sok szép munka mégis azt bizonyítja, hogy a ráfizetés veszedelme nélkül szívesen hódol a cég a haladásnak. A munkák között kétöt e sorokkal egyidejűleg cinkográfiai reprodukcióban bemutatunk.

ÁTNYOMÓPAPIROSONK,

száraz és nedves, transzparencspapír, Aufsteckkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁTFÉLE grafikai szaküzletben és papírnagykereskedésben Budapest V. Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek.
Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag

Különlegességek:

„Gloria” festékoldóanyag,
meggátolja a festék lehúzóását.

Fénykék „Perga”. „Seccol” gyorszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

Vezérképviselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32.

Telefon József 123-95

Szakoktatás

BRAUN VILMOS ELŐADÁSA. A Grafikus Művészetek Társasköre minden dicséretet megérdemlő buzgalommal rendezi egyre-másra az érdekesnél érdekesebb előadásokat. Legutóbb — február hó 9-én — Braun Vilmos a Grafikai Intézet és Számalkönyvek Gyára Rt. igazgatója tartott szép számú hallgatóság előtt előadást. Ennek az érdekes és nagy sikertelért szakelőadásnak egy cikksorozatban való közlését lapunk márciusi havi számában fogja megkezdeni.

BENEDEK MARCELL élvezetes vasárnap délelőttöt nyújtott mindazoknak, akik február 5-én a Korrektorkör és a Hirlapszedőkör együttes rendezésében tartott előadását végighallgatták. Az előadó tanár az olvasás művészetéről beszélt. A sok könyv közül kiválasztani, melyiket olvassuk: nehéz kérdés, de hogy mit ne olvassunk: valóságos művészet. Az olvasás szükségességét lélektanai okokkal magyarázza és csak kiváló emberismeretét árulja el, amikor előadását a jelen volt robotos emberek életéhez, felfogásához időmította. Életünknek háromféle hiánya ébreszti fel

A Magyar
eresztyének Naptára
kiadóhivatala

BETHÁNIA

Mustármag
Útmutató és Napsugár
kiadóhivatala

KÖNYVNYOMDA ÉS

KÖNYVKERESKEDÉS

Budapest, VIII., Gyulai Pál-u. 9. szám

Telefon J. 3-87. Postatakp. szla 33499

ROKENSTEIN

* Papir, papírárú, papirlemez nagy-
kereskedés VII., Dohány-utca 29.
Telefonhívó: József 130—13. sz.
Ajánlja dúsán felszerelt raktárát. *

ÉS BERÉNYI

* Nagy választék mindennemű pa-
pirárúkból. Különlegességek író-,
nyomó- és csomagoló papirokban,
borítópapir, lemez és kartonokban *

BUDAPEST

BETHÁNIA

NYOMDA
BUDAPEST

**Könyvnyomdai
műintézet
VIII., Gyulai
Pál-utca 9
Telefon József
3—87. sz.**

**Könyv és ujság,
plakát stb.
izléses, gondos
elkészítését
mérsékelt áron
vállalja**

Melléklet a
„Magyar Grafika“
2. évi III-ik évfolyam
2-ik számához

Készült a
Bethánia-nyomdában
Rokenstein és Berényi
47X60 cm famentes
papírján

bennünk az olvasás vágyát. Először hiányzik életünk-
ből a nagy szenvedések átélése. A katasztrófák ol-
vasása megráz bennünket, míg ha velünk történnek meg,
alig tudjuk azokat átérezni. Másodszor hiányzik ele-
tünkéből a fény, a pompa, a rang, a hatalom, a szépség.
Ezeket álmodtatják el velünk az írók részben erkölcs-
telen, részben ideális eszközökkel. Harmadszor hiány-
zik életünkéből a fantasztikum és a misztikum. A mese
íránt való vágyakozás már kisgyermekkorunk óta él
bennünk. Benedek óvja az olvasót a hamis ideálokat
hirdető könyvektől, amelyek a gépíronőből méltóságos
asszonyt, az egyszerű ifjúból frakkos úri embert csinál-
nak. Ezek üres légvárak emelésével felkeltik a ben-
nünk szunnyadó vágyát az el nem érhető gazdagság és
rang iránt. Az író szempontjából is hibás az ilyen
irodalmi munka. A regényben ne legyen tendencia,
pártpolitika, mert ez a művészet rovására megy. Pé-
ldának állítja oda Zola *Germinal*-ját, a világ legjobb
irányregényét, pedig nem prédikál, nem magyaráz, csak
leírja a bányászélet minden nyomorúságát. Igazi író
könyvét olvassuk. De melyik az? Érzése alapján
mindenki maga állapítsa meg ezt először az író ember-
ábrázolásáról, aztán stílusáról. Van idealisztikus és
materialisztikus emberábrázolás. Az író adjon módot,
hogy olvasás közben a magunk életét élhessük át. Aki
ezt eléri, igazi író. Az igazi író stílusáról is meg-
ismerhetjük. A stílus látszólag egyszerű legyen. Ki-
facsart, egyénieskedő, mindenáron újszerűsködő stílus
beteg kultúrának a jele. A stílusnak mindamellert
egyéni-nek kell lennie. Sok írónak az a legnagyobb
hibája, hogy nincs jellegzetes vonása, nincs egyéni-
sége és nem tud munkáiba egyéni szint belevinni.
Az író szociális és erkölcsi felfogása mellekes. Saját
érzésünk, ítélőképességünk mondja meg, mikor állunk
szemben igazi íróval. A regénynek hivatása, hogy
szórakoztasson, ha ezt sirattatással, nevetetéssel vagy
a fantázia szárnyain való tovaragadtatással éri is el.
Példaképen számos modern és klasszikus író nevét
említette fel. Előadás után a hallgatóság köréből fel-
vetett néhány kérdésre felelt még az előadó, akit a
gyűléstermet zsúfolásig megtöltő hallgatóság elismerő,
hálás tapsal ünnepelt. H.

A JÓ NYOMDAI MUNKA követelményei
volt a címe annak az érdekes és tanulságos előadás-
nak, amelyet Walter Ernő igazgató ezévi január hó
26-án este a Grafikus Művezetők Társaskörében
tartott. Az előadót lapunk olvasóinak nem kell be-
mutatnunk. Cikkeiről, az azokból kisugárzó szakma-
szeretetéről mindnyájan ismerjük és becsüljük őt. Elő-
adása ráknézve annál nagyobb érdekléssel bír, mert
rámutat arra is, hogy miképpen válhatunk jó szak-
emberekké, elsőrendű munkásaivá a könyvnyomtató
és rokon iparágaknak. Olyképpen ugyanis, ha a szak-
iskola felállításával módot adunk mindenkinek, hogy
szakmájának minden ágazatában ki- és továbbképezze
magát. A jó nyomdai munka előállításához a szak-
tudáson kívül természetesen jó anyagra van szükség és
hogy munkánkat gyönyörűséggel végezzük. Nagy
súlyt helyez a pedantériáig menő lelkiismeretes és

pontos munkára s elítélő szavakkal illeti ennek ellen-
kezőjét: a lépten-nyomon található pongyolaságot.
Figyelmünk terjedjen ki a nyomdai munka legapróbb
részleteire is. Csak arról, aki mindezeket tudja, mond-

A miskolci Kultura nyomda egyszínű saroklevélféje

ható el, hogy jó nyomdász, hogy valóságos nyomdász-
mester és ennek is kellene lennie minden nyomdásznak.
Értékes tanácsokat adott a gépek kenésére, az olajok
és a festékek kezelésére, a papírossal való bánásra
nézve; útmutatást nyújtott arra, hogy milyen papíros-
hoz milyen festéket kell venni. Az üzemvezetőnek
tudnia kell azt is, hogy milyen munkát milyen papi-
rosra nyomtasson. Ajánlja a szép nyomtatványok
tanulmányozását, gyűjtését, hogy nagyobb áldozatok
nélkül mindenki szépet teremthessen. Különösen helyt-
állóak voltak a stílusoknak egy munkán való össze-
keveréséről mondott szavai. A nyomdásznak a külön-
böző stílusokat is ismernie kell és ezzel kapcsolatban
a megfelelő színnek alkalmazásának hatását is. Volt
szava a szedéstechnikáról is, a kompresszmunkáktól
kezdve a táblázat-, hirdetés- és merkantilszedésen át

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T I
vászna, grádlí, moleskin, márványpapírok, színes borítópapírok és az összes könyvkötészetí anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Bpest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

MINDENMŰ ÍRÓ-, NYOMÓ-, ÉS CSOMAGOLÓ
P
PAPIROST
SZÁLLÍT

RAKTÁRRÓL A FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS PAPIRNAGY-
KERESKEDÉS BUDAPEST V. KERÜLET,
ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 * TELEFON 82-35
SŰRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

a mesterszedésig. Nem áll az, hogy a görbített vagy a ritkított sor nem szép. Csak tudni kell a módját. Nem szabad mindenáron hajlítani. Az ízlésesen, a jól alkalmazott hajlított sor tetszetős, csinos. A gépmester és nyomó is megtalálta az előadásban azt, ami érdekli. A többszínnyomásnál tudnia kell, milyen színek harmonizálnak és milyenek rontják egymás hatását, milyen papiroshoz milyen szín illik, milyen kilövést alkalmazzon, milyen mélyre állítsa a hengereket stb. A nyomóhengerre való túlságos ragasztás megváltoztatja annak korfogatát és spízselést idéz elő. A gépmesternek kémikusnak kellene lennie, hogy a mosószereket jól ismerje. Kifogásolja, hogy a szakirodalom a nyomtatástechnikai kérdéseket elhanyagolja. Még a könyvkötő részére is volt néhány jó szava az előadónak. Előadása végén meggyőző erővel állapította meg, hogy a szakiskolára feltétlenül szükség van, azt minél előbb fel kell állítani, hogy mindenkinek, aki tanulni akar, módja legyen erre. Az előadást igazán megérdemelt tüsszal honorálta a szép számmal megjelent hallgatóság. H.

Feljegyzések

NOVÁK LÁSZLÓ szaktársunk, a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyvének hosszú ideig volt szerkesztője, a jelen számtól kezdve lapunknak főmunkatársa lett. Végtelen nagy örömmel közöljük ezt olvasóinkkal s bizonyosra vesszük, hogy szakmánk régi lelkes bajnokai velünk együtt örvendeznek eme eseménynek, mely nem jelent kevesebbet, mint hogy a magyar grafikai szakirodalom legkiválóbb és egyik legtermékenyebb úttörője hosszú — többesztendő — elzárkózottság után ismét akcióba lép, hogy tanítson, neveljen írsaival ifjut és öreget egyaránt. Akik közelebről ismerik *Novák Lászlót*, jól tudják, mily nagyszabású szakirodalmi munkaprogram megvalósításával gondolta megteremteni a magyar nyomdaipari szakoktatás szilárd alapjait s nem őrajta múlt, hogy szép terveit meg nem valósíthatta. Anyagi erő nem állt rendelkezésére s ez hiúsította meg törekvéseit. Mostani újbóli akcióbalépésekor ama reményünknek adunk kifejezést, hogy a közeljövő meghozza azokat a viszonyokat is, amelyek lehetővé fogják tenni neki régi ideáinak megvalósítását.

KÚN SÁMUEL nyugdíjas korrektor február 10-én 74 éves korában wekerletelepi magányában meghalt. Egyedül lakott könyvei társaságában és magányának csendjét csak ritkán zavarta meg egy-egy tisztelőjének, tanítványának látogatása. Életrajzi adatairól keveset tudunk, mert amilyen bőbeszédű volt, amikor tudását kellett megosztania embertársaival, olyan magabazárkózott volt, ha életéről kérdezősködtek nála. Gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után orvosnak készült, de erről le kellett mondanania és mert szerette a könyvet, voluntörnek állt be egyik budapesti nyomdába, ahol a nyomdász-mesterséget ki is

TELEFON JÓZSEF 126-46

P A P I R -
N A G Y -
K E R E S -
K E D É S

GRÓSZ ÉS VIDOR

M I N D E N N E M Ő
O K M Á N Y - ,
K Ö N Y V - ,
F A M E N T E S ,
N Y O M Ó - ,
S Z I N E S É S
F E D É L P A P I R O K
N A G Y
R A K T Á R A ,
P A P I R
É S
B O R I T É K
G Y Á R I
K É P V I S E L E T E

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 20

KAST ÉS EHINGER

G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓK-TELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4
TELEFON: 46-08
GYÁRAK: WIEN,
STUTT GART ÉS
NEW-YORK

KÜLÖNLEGESSEGENK: HÁROMSZÍNFESTEKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZÍNES FESTEKEKBEN

tanulta. Intelligenciája révén csakhamar korrektor lett. Fiatalon kikerült Párisba, ahol magyar ember léteire ugyancsak korrektor lett. Vagy tíz esztendőn át volt Párisban. A Franklin-nyomdának hosszú éveken át volt korrektora. Onnan rövid időre újból Párisba ment és amikor visszatért, az Athenaeumban kapott kondíciót, ahol évtizedeken át korrektoroskodott. A szakirodalomnak is termékeny és értékes munkása volt. A Műveltség Könyvtára »Technika« című kötetében ő írta meg a könyvnyomtatás történetét egészen mai fejlődési fokáig. A szakegyesületben négyéves tanfolyamban ingyen tanította a francia nyelvet. A régi évkönyveknek szorgalmas munkatársa volt. Egyik közleményében meggyőződéssel szállt síkra a nyomdászok matematikai és geometriai oktatásáért. Lemosolyogták érte. Néhány hónappal ezelőtt a Korrektorkörben közölt előadástervezetében is benn volt ez a tantárgy. Terve nem talált itt sem visszhangra. Most az Archiv für Buchgewerbe című folyóirat utólag igazolja őt. Utolsó számában 12 oldalon keresztül foglalkozik a sorcsoportosítás és szedés-elrendezés kérdésével és ábrákkal illusztrálja, mennyire szükséges a geometria a szedés elemek pontos elhelyezéséhez, amelyek körül aztán a szedés többi része csoportosítandó. Olvasott magyarul, németül, franciául, olaszul, angolul, spanyolul, latinul, portugál, ó és új görög nyelven. Eredetiben olvasta a latin és görög klasszikusokat. Értett a keleti nyelvekhez is. Univerzális tudású korrektor volt. H.

GYÖRGY ÁKOS, az Első Magyar Betüöntöde részvénytársaság ügyvezető igazgatója folyó hó 15-én hosszú szenvedés után elhunyt. Temetése folyó hó 17-én ment végbe.

LAPUNK E HAVI SZÁMÁHOZ a Bethania-nyomda egy mellékletét csatoljuk, mely gyakorlati példákat mutat be. A csinos munkák — egy levélfej, két cégjegy — szedés-kivitele a mai divatnak hódol. Tervezte és szedte Fekete Géza, nyomta Farkas József.

Budapest, 1922 február hó 25-én

Kiadó *Biró Miklós*

Felelős szerkesztő *Wankó Vilmos*

Főmunkatársak *Kun Mihály és Novák László*
Nyomatja a *Globus Nyomdai Műintézet, VI, Aradi-utca 8*
a *Gebrüder Schmidt 1-es számú ábrafestékével*
A kliséket a *Sokszorosítóipar rt.* szállította

Sürgösen keresnek
egy használt, de jó állapotban levő
BRONZIROZÓGÉPET
Ajánlatok a kiadóba.

KÖ- ÉS KÖNYV-
NYOMDÁK
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL
AZONNAL
SZÁLLÍT

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET
ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENMŰ KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALAMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

M
*
G
*

VÉRTESI ALADÁR

✦
LEVÉLBORÍTÉK
ÉS
PAPIRNEMÜGYÁR

✦
BUDAPEST
IV,
FÖVÁMTÉR 4

✦
GYÁR
IV,
MOLNÁR-UTCA 33

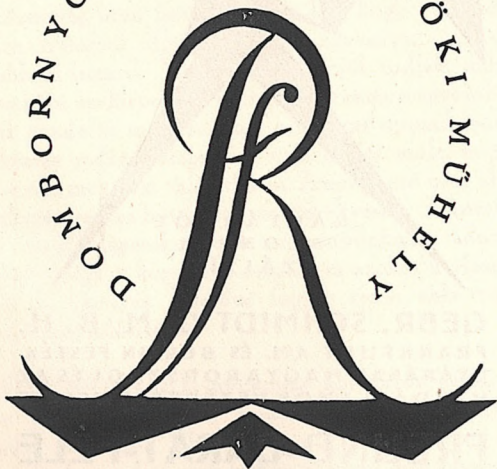
✦
TELEFON
JÓZSEF 102-51 JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

GROSZ és BÁNYÁSZ
P A P I R Á R U G Y Á R
BUDAPEST, VI, ARADI-UTCA 22

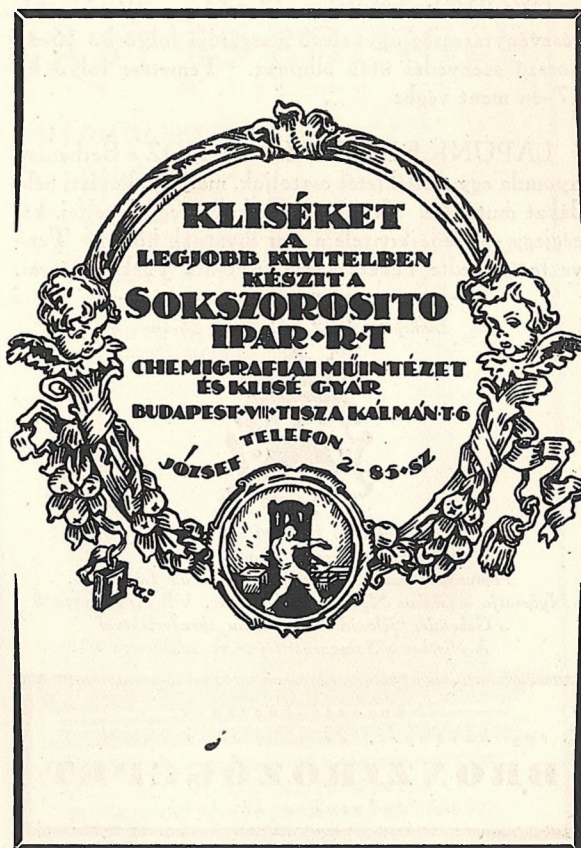
MINDENMŰ FÜGGŐ, ZSÁK- ÉS RAGCÍMKÉK. POSTA-
RAGCÍMKÉK. MINDEN RENDSZERŰ KARTHOTÉK.
STANCOLÁSI MUNKÁKAT BÁRMILY MENNYISÉGBEN
A LEGROVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK. KIFI-
ZÉSI, FESTÉK- ÉS FÚSZERZACSKÓK GYÁRTÁSA.
PÉNZSZALAGOK. ENYVEZETT CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK

D O M B O R N Y O M D A ✦ V É S N Ő K I M Ű H E L Y

RÉVÉSZ FIVÉREK
gumibélyeggyár
BUDAPEST VI, VÁCI-U. 10

Készít a grafikai szakmához szüksé-
ges metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

KLISÉKET
LEGJOBB KIVITELBEN
KÉSZÍTI A
SOKSZOROSÍTÓ
IPAR-ÉRT
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET
ÉS KLISÉ GYÁR
BUDAPEST-VIII-TISZA KÁLMÁN-TÉ
TELEFON JÓZSEF 2-65-52

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLETE R-T

✦
Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szerelvényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

BUDAPEST VI, ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03

F D

Gépek, betűk,
festékek, felszerelési anyagok.
Könyvnyomdák, litográfiák és
dobozgyárak berendezése.
Használt szakmabeli
gépeket a leg-
magasabb
árakon
vesz

FUCHS DÁVID
GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
VI, ARADI-UTCA 22 TELEFON 21-91

NYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI
GÉPEK ÉS MINDEN REND-
SZERŰ SZEDŐGÉPEK
JAVÍTÁSA

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁR-
TÁSA · SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK
RAKTÁRON · LINOTYPE-MATRICÁK; JAVÍT-
TATNAK · ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) · TELEFON 180-98

BUDAPEST, BÁLVÁNY-UTCA 15
* **HAYNALD** *
PAPIRKERESKEDELMI RT

*
ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZEKBE. BANKPOSTA-
ÉS BORÍTÓPAPIROK KÜLÖNLÉGESSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

TELEFONSZÁM: 45-33

M
G

Raktáron tart mindennemű papírminőségeket

HARTMANN VILMOS
PAPÍRKERESKEDELMI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 9

Képviseletek:

Lexkam-Josefsthali Rt.

Rózsafhegyi Celluloze- és Papirgyár Rt.

Heinrichsthalai Papirgyári Rt.

Roeder Gusztáv és Társa

Pitteni Papirgyár Rt.

TELEFON: JÓZSEF 72-39

Gépjavításokat, gépszerezéseket, gépátalakításokat és transzmisszió-berendezéseket szakszerűen és pontosan eszközöl. Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél

GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII, ISTVÁN-ÚT 4

Böhm & Herber würzburgi gyorsajtógépgyár és vasöntőde magyarországi vezérképviselője
Állandó raktár új és javított szakmabeli gépekben
A U T O G É N - H E G E S Z T É S

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

✱
DÖRNER ÉS HEIMBERG
PAPÍRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

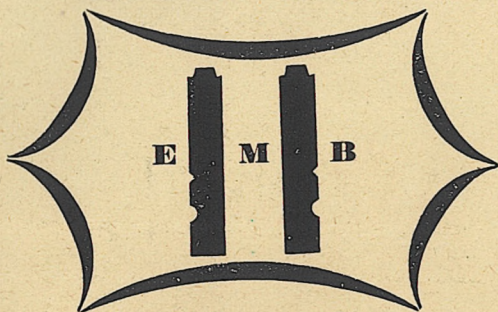
BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

✱
NAPTÁRAK, NOTESZEK, IRÓALJZATOK ÉS IRÓMAPPÁK,
DOMBORNYPOMÁSÚ PLAKÁTOK
BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKEK, STB.
A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
KÉRJEN AJÁNLATOT!

**ELSŐ MAGYAR
BETÜÖNTŐDE RT.**

BUDAPEST VI. KER., DESSEWFFY-
UTCA 32. SZÁM · TELEFON 23-70

ÉRDEKÖZÖSSÉGBEN A SCHRIFT-
GIESSEREI D. STEMPEL A-G.
FRANKFURT A. M. CÉGGEL

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK
A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETŰ-
VEL EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI
SZEDÉSRE · MAGYAR, NÉMET, LEN-
GYEL, HORVÁT, ROMÁN, BOLGÁR,
TÓT, SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

**DIVATOS SZÖVEG-
ÉS CÍMBETŰK**

**MAGYAR
ÓLOMÁRUGYÁR
ÉS FÉMKERESKEDELMI
R.-T.**

☆
BUDAPEST
VI. FORGÁCH-UTCA 4
TELEFON 110-45, 176-76

☆
AJÁNLJA
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETÜÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE

☆
ÓLOM, ANGOL ÓN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ

☆
BETŰFÉMHULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRON VÁSÁROL

GÉPEK

FESTÉKEK

BETŰK

ÉS MINDEN EGYÉB SZAKCIKKEK KÖNYVNYOMDÁK,
KÖNYVKÖTÉSZETEK, LITOGRAFIÁK
ÉS DOBOZGYÁRAK RÉSZÉRE
LEGELENYŐSEBEN
BESZEREZHETŐK

AZ

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-TÉR 2 · TELEFON JÓZSEF 48-12
VESZ, ELAD ÉS BECSERÉL HASZNÁLT GÉPEKET
NAGY RAKTÁR HASZNÁLT GÉPEKBEN · TELJES BERENDEZÉSEK

TELEFON 31 - 43

PUSZTAFI ZSIGMOND

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

TELEFON 54 - 48

RÓNA * ÉS PUSZTAFI

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

PREUSSE & COMPAGNIE A.-G. LEIPZIG

KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁT-FÉLE
ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST
V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GRAFIKAI SZAKÜZLET KALLINA ZDENKO

Képviseletek:
Leipziger Schnellpressenfabrik,
Leipzig, August Fomm, Könyv-
kötészeti gépek gyára, Leipzig
**BUDAPEST VIII. MÁTYÁS-
TÉR 16 • TELEFON J. 14-16**
Raktáron az összes grafikai
anyagok, eszközök és festékek.

GENZSCH & HEYSE B E T U O N T Ö D E

HAMBURG MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
V, WAHRMANN-UTCA 6 • TELEFON 130-17

DRESDENER SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G. COSWIG I. SA.

GYÁRTJA A PLANÉTA GYORSSAJTÓKAT
ÉS TÉGELNYOMÓ GÉPEKET

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND - BARÁT-FÉLE
ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST
V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA

*

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párisi
világkiállításokon
versenyen kívüli
jury-tag

*

Festékek a kő- és könyv-
nyomdai, könyvkötészeti,
valamint az összes grafikai
szakmák részére. Henger-
anyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR
BUDAPEST IV.

FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT
TELEFON 37-58 ÉS 93-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1878
11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Grand Prix - kitüntetés: Saint-
Louis 1904. évben, Lüttich
1905-ben és Milano
1906-ban

*

Másoló-festék. Kencék és
olajok. Arany- és ezüst-
festékek. A legjobb minő-
ségű preparált papirosok
kőnyomdák számára

Globus Nyomdai Müintézet R-T, Budapest VI, Aradi-utca 8 - Igazgató: Biró Miklós